

KNJIŽNIČARSTVO NA MADŽARSKEM

Judit Zágorec-Csuka

Kontaktni naslov:
judit.zagores@siol.net

Izvleček

S spremembo družbenega sistema so se madžarske knjižnice znašle v novih razmerah in mnoge so prenehale delovati. Z novo knjižnično zakonodajo so bile med drugimi novostmi "javne knjižnice" in "zavodi za knjižnice", ki imajo strokovno in koordinacijsko vlogo, uvedena pa je bila tudi državna mreža za medknjižnično izposajo, v katero je vključenih 56 velikih knjižnic. V nacionalni knjižnici Országos Széchényi Könyvtár deluje Madžarski skupni državni katalog (MOKKA). Za informatizacijo je namenjenih poprečno šest odstotkov knjižničnih proračunov. Deluje že kar nekaj digitalnih knjižnic, ključna pa je Madžarska elektronska knjižnica (MEK), ki je s svojimi bogatimi digitalnimi zbirkami cenjena doma in po svetu. Posebnega pomena je projekt digitalizacije zbirke korvine. Tudi digitalizirani madžarski dokumenti iz Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobotna so na medmrežju pridobili 15 milijonov madžarsko govorečih potencialnih uporabnikov po vsem svetu.

Ključne besede

madžarsko knjižničarstvo, državni kulturni program, madžarska digitalna knjižnica (MEK), madžarski skupni državni katalog (MOKKA)

Abstract

With the change of the social system, Hungarian libraries had to face new circumstances and, as a consequence, many of them ceased to exist. New library legislation introduced, among other novelties, "public libraries" and "library institutes", which have an expert and coordination role, and the national interlibrary loan network, in which 56 large libraries participate. Within the framework of the National Széchényi Library, the Hungarian National Shared Catalogue (MOKKA) exists. On average, 6 % of the library budgets is allocated to the informatization. Several digital libraries have been created so far; the most important among them is the Hungarian Electronic Library, which is, with its large digital collections, appreciated at home and abroad. The "Corvine" digitalization project is of particular importance. In addition to that, digitalised Hungarian documents from the Regional and Study Library in Murska Sobotna became accessible on the Internet to 15 million Hungarian speaking potential users worldwide.

Keywords

hungarian librarianship, national cultural programme, Hungarian Electronic Library (MEK), Hungarian National Shared Catalogue (MOKKA)

SPREMEMBE NA PODROČJU KNJIŽNIČARSTVA

Sprememba političnega sistema na Madžarskem je bila velikega pomena za knjižničarstvo. Poslabšanje nadziranja knjižničnega sistema in pomanjkanje strokovnega knjižničnega nadzora – inšpektorske službe – je povzročila negotovost v knjižničnem sistemu. Največ sprememb je nastalo na področju vzdrževanja knjižničnega sistema: nastale so občinske samouprave namesto

občinskih svetov, sindikalni sveti so razpadli, veliko državnih podjetij so privatizirali. Zaradi pomanjkanja denarja in zaradi sprememb, ki so nastale v družbi na začetku 90-ih let, je veliko knjižnic prenehalo delovati. Po statističnih podatkih iz leta 2002 je bilo na Madžarskem evidentiranih 2.071 knjižnic, vendar je v ta razvid vključenih le malo šolskih knjižnic, kar pomeni, da je delovalo skupaj s šolskimi knjižnicami približno 5.971 knjižnic.

	1989	1998	1999	2000	2001	2002
Število knjižnic	n.a.	2.775	2.586	2.573	2.590	2.853
Število storitvenih mest	4.325	3.315	3.273	3.132	3.242	3.449
Površina (m ²)	364.750	395.348	383.418	388.754	409.056	422.155
Število kupljenih knjig	1.556.810	1.201.687	1.141.647	1.164.266	1.129.405	1.235.791
Število vpisanih bralcev	1.554.351	1.350.225	1.364.488	1.357.449	1.388.016	1.426.804
Število uporabnikov	Np.	15.947.560	16.478.045	16.560.559	17.947.709	19.327.705
Število izposojevališč	11.516.654	10.301.179	10.386.900	10.266.301	10.519.752	10.676.355
Število izposojenih dokumentov	37.040.082	35.210.119	34.899.956	34.494.389	34.321.118	34.398.836
Denar, ki je namenjen nakupu (tisoč forintov, Ft)	141.689	1.139.856	1.368.162	1.213.279	1.594.820	1.707.788

Tabela 1: Knjižnice v krajevnih skupnostih v obdobju 1989–2002

Po spremembi družbenega sistema so se pospešeno začele tudi spremembe na družbenem področju in v gospodarstvu. Z naglo širitvijo računalnikov in interneta ter s hitrim razvojem telekomunikacij so se začela pojavljati tudi razmišljanja o spremembah v knjižničarstvu. Prve spremembe so nastale v zakonodaji, ki se nanaša na področje knjižničarstva.

Novi zakoni in nove odredbe

Leta 1997 je madžarski parlament na področju kulture sprejel nove zakone o muzejih in tudi o knjižničarstvu. Zakon o knjižničarstvu določa, da je knjižnični sistem osnovni pogoj za delovanje informacijske in demokratične družbe. Specifika novega knjižničnega zakona je, da uvaja nov pojem, in sicer pojem javne knjižnice (v slovenskem knjižničnem sistemu je enakovreden pojem splošnoizobraževalne knjižnice). Javne oziroma splošnoizobraževalne knjižnice poleg občinskih sredstev dobijo tudi sredstva iz državnega proračuna. Na podlagi novega zakona o knjižničarstvu so ustanovili institucijo *Zavod za knjižnice* (Könyvtári Intézet), ki ima vlogo koordinatorja med knjižnicami tako na strokovnem kot na storitvenem področju. Poleg tega omenjena institucija izobražuje knjižničarje in skrbi za njihovo strokovno izpopolnjevanje, izvaja raziskovanje na knjižničarskem področju ter izdeluje statistike in pravilnike.

Zakon o knjižničarstvu uvaja še eno noviteto, in sicer *Državno institucijo za zagotavljanje in hrambo knjižničnih dokumentov* (Országos Dokumentum-ellátó Rendszer). Institucija deluje v okviru 56 knjižnic, ki so se združile v mrežo z namenom, da na področju Madžarske oskrbijo knjižnice z dokumenti, tako da si medsebojno izposojajo dokumente, sistem pa zagotavlja tudi informacijo o tem, kje se iskani dokumenti nahajajo. V ta sistem so vključeni vsi tipi knjižnic, le šolske knjižnice so izjema. Knjižnice, ki so vključene v sistem, dobijo dodatna sredstva za nabavo dokumentov od Ministrstva za kulturo Republike

Madžarske. Sistem omogoča bralcem, ki so vključeni v eno izmed knjižnic v sistemu, da so oskrbljeni z dokumenti, ki so na razpolago v preostalih, v sistem vključenih knjižnicah.

VRSTE KNJIŽNIC NA MADŽARSKEM

Specialne knjižnice

Glede na velikost zbirk, število uporabnikov in nastanek so specialne knjižnice zelo različne, vse pa jih družijo, da imajo specialne zbirke. Zbirajo specialne informacije in dokumente z različnih področij znanosti, ki jih obdelajo in posredujejo. Po statistiki iz leta 2002 je bilo na Madžarskem 632 specialnih knjižnic in mednje sodijo knjižnice raziskovalnih institucij in podjetij, knjižnice verskih skupnosti, univerzitetne in visokošolske knjižnice, knjižnice gimnazij in samostanske knjižnice, ki imajo dragocene in stare zbirke gradiva. V to vrsto knjižnic sodijo tudi knjižnice muzejev in arhivov. Specialne knjižnice so vključene v Državno institucijo za hrambo dokumentov (ODR), torej v integrirani knjižnični sistem s skupnim katalogom. Na državni ravni lahko ugotovimo, da imajo specialne knjižnice in visokošolske knjižnice 20 milijonov več dokumentov kot knjižnice v krajevnih skupnostih, ki imajo kakšnih sto tisoč manjših zbirk.

Visokošolske knjižnice

Visokošolske knjižnice so tiste knjižnice, katerih ustanovitelji so visokošolske institucije. Madžarska knjižničarska statistika to kategorijo knjižnic uvršča med specialne knjižnice, njihovo število je blizu 200. Med njimi je veliko visokošolskih knjižnic, ki so odprte kot splošnoizobraževalne knjižnice. Tipi teh knjižnic so: univerzitetne, strokovne, visokošolske, knjižnice oddelkov (kateder) na univerzah itd.

Sprememba družbenega sistema je imela velik vpliv na visokošolske knjižnice. Pred letom 1989 je bilo zgornje število študentov v visokih šolah določeno, kasneje se je to spremenilo in število študentov se je povečalo za trikrat v zadnjih desetih letih. Integracija visokih šol in

univerz je vplivala tudi na visokošolske knjižnice, ki so morale spremeniti organizacijo in programsko shemo svojega delovanja. Z integracijo je nastalo več novih univerz (npr. Univerza Károli Gáspár Református Egyetem, Univerza Pázmány Péter). Ena pomembnejših znanstvenih in specialnih zbirk se nahaja v visokošolski knjižnici Univerze v Debrecenu.

Splošnoizobraževalne knjižnice in knjižnice krajevnih skupnosti

Splošnoizobraževalne knjižnice na Madžarskem so tipa javnih knjižnic (angl. *public library*). Financirajo jih občine, ki so ustanoviteljice knjižnic, del sredstev pa je iz državnega proračuna. Storitve teh knjižnic so brezplačne. Splošnoizobraževalne knjižnice poleg svojih osnovnih storitev (informiranje, izposoja itd.) zbirajo domoznansko gradivo. Tipi splošnoizobraževalnih knjižnic so odvisni od strukture naselij: so regionalne, mestne in vaške knjižnice. Splošnoizobraževalna knjižnica je lahko samostojna ustanova ali pridružena kakšni kulturni ustanovi. Po statističnih podatkih iz leta 2002 je bilo na Madžarskem 2.853 splošnoizobraževalnih knjižnic.

Šolske knjižnice

Funkcija šolskih knjižnic je podpora izobraževanju in vzgoji v šolah. Zbirke šolskih knjižnic so najbolj kompaktne, v njih je veliko dokumentov z referenčnimi podatki. Šolskih knjižnic je toliko tipov, kolikor je različnih institucij v šolstvu: vrtci, osnovne šole, srednje šole, srednje strokovne šole, gimnazije, šole za otroke s posebnimi potrebami, dijaški domovi itd. Klasično razlikujejo na Madžarskem knjižnice v osnovnih in srednjih šolah. Šolske knjižnice je na paradoksalen način zelo težko definirati, ker še vedno iščejo lastno podobo in identiteto med knjižnicami, saj niso samostojne institucije, ampak le del šolskih ustanov. Po statističnih podatkih iz leta 2002 je bilo na Madžarskem 3.900 šolskih knjižnic.

Spremembe v knjižničnem sistemu

Državni kulturni program (Nemzeti Kulturális Alapprogram) je veliko pomagal pri preoblikovanju knjižničnega sistema na Madžarskem. S svojimi natečaji je podpiral knjižnični program, in sicer na podlagi aktualne knjižnične politike (npr. razvoj knjižnične nabave, gradnja podatkovnih zbirk, retrospektivna konverzija, digitalizacija, zaščita zbirk itd.). V okviru institucije za knjižnice od leta 2002 dalje deluje tudi inšpektorat za knjižnice, od leta 2000 dalje pa je Ministrstvo za kulturo Republike Madžarske uvedlo nove programe za izobraževanje knjižničarjev.

NOVE INVESTICIJE V KNJIZNICARSTVU

Poleg uvedenih sistemskih sprememb v knjižničarstvu so nastale spremembe tudi na področju infrastrukture. Med letoma 1996 in 2002 je bilo 8 pomembnih naložb v knjižničarstvo: gradnja nove regionalne knjižnice v Kecskemétu (1996), dograjen oddelek za glasbo v knjižnici Fővarosi Szabó Ervin Könyvtár v Budimpešti, nove naložbe v knjižnici Szolnok (1997), regionalni knjižnici Veszprém (1998), splošnoizobraževalni knjižnici Hatvan (1998), regionalni knjižnici Kaposvár (2001), regionalni knjižnici v Sombotelu (2002). Poleg naštetih večjih naložb so bile še manjše investicije tudi v drugih knjižnicah.

Infrastruktura v informatiki

Večina knjižnic na Madžarskem je opremljena z računalniki, ima dostop do interneta in je vključena v integrirani knjižnični sistem. Katalogi v knjižnicah so večinoma elektronski. Izoblikovalo se je tudi skupno katalogiziranje, za ta postopek je najbolj znan *Madžarski skupni državni katalog* (Magyar Országos Közös Katalógus – MOKKA), ki deluje v nacionalni knjižnici Széchényi Könyvtár v Budimpešti. Za informatiziranje uporabijo knjižnice 6 odstotkov svojih sredstev. Glede na prejšnja leta, ko je bilo za ta namen porabljena minimalna vsota denarja, je to velik napredek. Za nabavo gradiva namenijo 15–20 odstotkov svojih sredstev, vendar je to še premalo. Knjižnice skoraj 80 odstotkov svojih sredstev porabijo za stroške dela knjižničarjev (zaposlitev, osebni dohodki itd.), samo 1 odstotek namenijo izpopolnjevanju strokovnega kadra.

VLOGA KNJIZNIC V DANAŠNJI DRUŽBI

Knjižnice so večinoma odvisne od zakonov. Zakoni deklarirajo vlogo knjižnic v današnji družbi. Izvedbo zakonov kontrolira Oddelek za knjižničarstvo, ki deluje v okviru Ministrstva za šolstvo in kulturo. K temu pripomore še Institucija za knjižničarstvo, ki deluje v okviru nacionalne knjižnice; v tej omenjeni instituciji raziskujejo ter analizirajo delovanje knjižnic in njihove dosežke, poleg tega pa predstavlja tudi osnovno institucijo za koordinacijo knjižnic in stroke. K notranjemu razvoju knjižnic pripomoreta dve pomembni društvi: *Društvo madžarskih knjižničarjev* (Magyar Könyvtárosok Egyesülete) in *Zveza madžarskih informatikov* (Informatikai és Könyvtári Szövetség). Razvoj digitalnih in hibridnih knjižnic je v madžarskem knjižničarstvu zelo pomemben. V okviru nacionalne knjižnice deluje *Madžarska digitalna knjižnica* (Magyar Elektronikus Könyvtár – MEK). Nacionalna knjižnica Országos Széchényi Könyvtár je leta 2003 začela retrospektivno konverzijo svojih katalogov in to delo še zmeraj poteka.

Digitalne knjižnice na Madžarskem

Na Madžarskem deluje več digitalnih knjižnic, od katerih sta najpomembnejši dve: *Madžarska digitalna knjižnica* (Magyar Elektronikus Könyvtár – MEK) in *Digitalna literarna akademija* (Digitális Irodalmi Akadémia – DIA). Poleg teh dveh so pomembne e-knjižnice še: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei E-Könyvtár (<http://www.vfmk.hu/vfek/index.htm>), Pázmány Péter E-könyvtár (<http://www.vfmk.hu/vfek/index.htm>), Corvinus Library (<http://www.net.hu/corvinus>) in Hódmezővásárhelyi E-könyvtár (<http://www.nlvk.hu/hek>). Posamezne knjižnice se odločajo tudi za digitalizacijo svojega domoznanskega gradiva ter ponujajo online storitve.

Madžarska digitalna knjižnica (Magyar Elektronikus Könyvtár)

Madžarska digitalna knjižnica (<http://www.mek.oszk.hu>) je nastala na podlagi civilne pobude. Ljubitelji madžarske literature so namreč začeli digitalizirati madžarsko klasično in moderno literaturo in jo kasneje prenašati v internet. To je bila začetna faza Madžarske digitalne knjižnice. Nato so s pridružitvijo baz podatkov univerzitetne knjižnice v Miškolcu in univerzitetne knjižnice Ekonomske fakultete v Budimpešti ustvarili novo podatkovno bazo. Po fazi testiranja je leta 1999 na pobudo direktorja Istvána Monoka ta podatkovna baza dobila mesto v nacionalni knjižnici v Budimpešti. V digitalni knjižnici, ki deluje v okviru madžarske nacionalne knjižnice Országos Széchényi Könyvtár, so zaposleni trije strokovnjaki: glavni urednik László Drótos, katalogizatorica digitalnega gradiva Andrea Góczán in informatičarka Andrea Elter, ki konvertira podatke o gradivu. Do leta 2005 so digitalizirali 2.616 madžarskih literarnih del in več kot 100.000 drugih madžarskih besedil. Madžarska digitalna knjižnica pridobi digitalno gradivo iz interneta, od avtorjev, založb, znanstvenih institucij ter iz narodnostnih institucij in knjižnic zunaj Madžarske.

Pomen Madžarske digitalne knjižnice je bil na začetku njenega delovanja po mnenju Istvána Monoka tak: "Madžarska digitalna knjižnica naj bi bila raziskovalna delavnica, kjer bi ponovno ovrednotili nove tehnike in metode moderne digitalne knjižničarstva oziroma bi poskusili znova ovrednotiti vlogo in pomen knjižničarstva ob koncu 20. in na začetku 21. stoletja."¹ Madžarsko digitalno knjižnico sta na podlagi natečajev financirala Ministrstvo za kulturno dediščino (Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma) in Sklad za nacionalno kulturo (Nemzeti Kulturális Alap). Madžarska digitalna knjižnica je leta 1999 ustanovila svoje društvo. Na podlagi letnih delovnih programov člani društva organizirajo konference in različne predstavitve, se povezujejo v strokovna združenja ter želijo doseči,

da bi se stroka usmerila k digitalizaciji knjižnega gradiva in da bi knjižnice oblikovale svoje digitalne enote, ki bi služile za nove storitve in novo organizacijo dela v knjižnicah. Na začetku leta 2000 je bila Madžarska digitalna knjižnica tako znotraj države kot tudi zunaj njenih meja vsesplošno priznana. Pri njeni zasnovi so upoštevali tri modele:

1. *Model Gutenberg*. Digitalna knjižnica digitalizira klasične literarne tekste in knjige, storitev je brezplačna. Projekt omogoča brezplačen pristop do digitalnega gradiva.
2. *Model Open Archives Initiative*. Digitalna knjižnica deluje kot odprti arhiv in hkrati arhivira znanstvene publikacije ter jih tudi posreduje javnosti. Ta model pomaga raziskovalcem in podpira odprto raziskovalno delo.
3. *Model digitalnega ohranjanja* (angl. *digital preserving*). Digitalna knjižnica skrbi za arhiviranje digitalne zbirke oz. za shranjevanje digitalnega gradiva.

V okviru Madžarske digitalne knjižnice deluje Elektronski periodični arhiv, ki služi za arhiviranje digitaliziranih časopisov, revij in spletnih strani iz madžarskega kulturnega življenja. Madžarska digitalna knjižnica uporablja formate HUMARC ali USMARC, Dublin Core in XML. Izdaja tudi svoj spletni časopis "MEK-Hírek". Od leta 2001 v nacionalni knjižnici Országos Széchényi Könyvtár organizirajo tudi prireditve, na katerih promovirajo svojo digitalno knjižnico, ki jo dnevno obiše 10.000 do 15.000 uporabnikov. V Elektronskem periodičnem arhivu delata dva knjižničarja: projektantka Anita Renkecz in katalogizator Zoltán Csáki.

Hungarološka digitalna knjižnica – Podatkovna baza HUNI (vrata do madžarskih knjižničnih virov zunaj Madžarske)

Madžarska digitalna knjižnica razvija poseben program, imenovan Hungarološka digitalna knjižnica, ki vključuje digitalizacijo madžarskih dokumentov, nastalih zunaj Madžarske (dokumenti hungarike). Do zdaj je digitaliziranih že 60.000 strani besednega gradiva ter 10.000 enot slikovnega gradiva. To gradivo je shranjeno v dveh podatkovnih bazah – HUNI in HUNG.

- V podatkovni bazi HUNI zbirajo digitalizirane dokumente in informacije po programu Informacije hungarika in z njimi polnijo Hungarološko digitalno knjižnico. Namen tega programa in podatkovne baze HUNI je:
  - ponuditi ustrezne informacije tistim, ki se zanimajo za znanstvene, literarne, kulturne, politične in gospodarske dosežke madžarskih manjšin oz.

- Madžarov, ki živijo zunaj meja Madžarske;
- informirati o znanstvenikih, pisateljih, publicistih idr., ki so pisali in ustvarjali dela z madžarsko tematiko;
- zagotoviti informacije o madžarskih raziskovalcih, pisateljih, novinarjih, ki so mednarodno priznani.
- Podatkovna baza HUNG je hkrati madžarski bibliografski indeks ter informacijski sistem, ki zbira in shranjuje digitalizirane dokumente in podatke v tujini in zunaj meja Madžarske. Ti podatki so pomembni pri ustvarjanju stikov, organiziranju konferenc in razstav, obenem pa so odličen vir za publikacije, domoznanska besedila itn. ter za sekundarno iskanje gradiva. Namen tega programa in podatkovne zbirke je, da pomaga in obenem podpira znanstvenoraziskovalne dejavnosti in knjižničarsko dokumentarno delo.

Digitalna literarna akademija (Digitális Irodalmi Akadémia)

Druga velika digitalna knjižnica na Madžarskem je Digitalna literarna akademija – DIA, ki je nastala leta 1998 s finančno podporo države in deluje v okviru Digitalne knjižnice Jánosa Neumanna. Na začetku je imela 32, danes pa že 62 članov. V projektu DIA poteka digitalizacija leposlovnih del izbranih madžarskih pisateljev. Avtorji dobijo honorar ali mesečno rento, brezplačen dostop do interneta in dnevnega časopisja. Poleg vseh teh ugodnosti dobijo še posebno darilo: priznani slikarji jih upodobijo, potem pa portrete shranijo v Literarnem muzeju Petőfi v Budimpešti (Petőfi Irodalmi Múzeum).

Digitalna knjižnica in multimedijски center Jánosa Neumanna

Digitalna knjižnica Jánosa Neumanna (www.neumann-haz.hu) je nastala leta 1997 in od takrat dalje digitalizira domoznansko gradivo oz. kulturno dediščino. S tem zadovoljuje tudi potrebe globalne informacijske družbe. Ta digitalna knjižnica ima pet znanih projektov:

- Online katalog WebKat.hu je dosegljiv preko interneta in posreduje bibliografske podatke o madžarskih dokumentih.
- Digitalna literarna akademija deluje v okviru Digitalne knjižnice Jánosa Neumanna že od leta 1998 in zbira digitalno gradivo klasične in moderne madžarske književnosti.
- Bibliotheca Hungarica Internatiana (BHI) deluje v okviru Digitalne knjižnice Jánosa Neumanna in zbira digitalizirano strokovno literaturo ter izbrane klasike madžarske literature.
- Projekt madžarskih klasikov poezije obsega 32 izbranih madžarskih pesnikov in njihova dela.

- Projekt sodobnih madžarskih literarnih ustvarjalcev zajema digitalizirano gradivo sodobnih madžarskih pisateljev in vsebuje tudi CD-diskografijo.

Digitalna knjižnica Madžarov, ki živijo v Panonski nižini (Transilvanija, Slovaška, Ukrajina, Hrvaška, Vojvodina, Slovenija)

Digitalna knjižnica Madžarov, ki živijo v Panonski nižini, je nastala oktobra 2001 na podlagi civilne pobude na konferenci v regionalni knjižnici Vershegy Ferenc v Szolnoku. V tej knjižnici ima še zmeraj sedež kot sekcija Madžarske digitalne knjižnice iz Budimpešte. Digitalizirano domoznansko gradivo in gradivo iz kulturne dediščine zbirajo v vseh državah, kjer živijo Madžari ali madžarske manjšine, torej v Transilvaniji, na Slovaškem, Hrvaškem, v Vojvodini in Sloveniji. Knjižnica zbira tudi digitalizirano gradivo, ki ji ga posreduje Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobotna.

Spletna stran nacionalne knjižnice Országos Széchenyi Könyvtár

Tudi na spletni strani nacionalne knjižnice Országos Széchenyi Könyvtár v Budimpešti je veliko digitaliziranega gradiva. Gradivo digitalizirajo v več oddelkih, njihovo delo pa koordinira posebna komisija, ki skrbi tudi za prijavljanje na natečaje in določa prioritete v poteku digitalizacije. Digitalizirajo kodekse iz zbirke korvine, zemljevide, fotografije, časopise z mikrofilmov, video gradivo, zgoščenke (CD-je), izbrane bibliografije in kataloge, časopisna kazala iz knjižničarskih revij itn.

V madžarskem knjižničnem sistemu na vsedrjavni ravni tečejo raziskave, s katerimi želijo ugotoviti, koliko gradiva v knjižnicah je že digitaliziranega, hkrati pa določajo merila za nadaljnji potek digitalizacije v nacionalni knjižnici OSZK, v specialnih knjižnicah, v domoznanskih in zasebnih zbirkah. Določeni so tudi cilji digitalizacije: zbiranje gradiva, reprodukcija, razširitev digitalnih storitev in pridobitev finančnih sredstev zanje.

Internetna povezava med matico in madžarskimi narodnostnimi skupnostmi zunaj države

Leta 2001 je Svetovna organizacija Madžarov za madžarski jezik in kulturo v Szatmárnemétju organizirala mednarodno konferenco za madžarske strokovnjake iz domovine in tujine. Na njej so udeležencem predstavili komunikacijske možnosti, ki jih madžarskim institucijam v matični domovini in zunaj nje omogoča internet. Poleg tega so predstavili tudi Madžarsko digitalno knjižnico in njene spletne storitve po posameznih regijah na Madžarskem in zunaj njenih meja, in sicer:

- www.vilaghirnev.ro,
- www.transindex.ro,
- www.hhhrf.org.frissujsag (Szathmári Friss Újság),
- www.magyar.sk (címgyűjtemény),
- Bereginfo (www.bereg.uzhgorod.ua/binfo),
- TippNet (www.tippnet.coyu).

PARTNERSTVO Z MADŽARSKIMI ŽUPANIJSKIMI KNJIZNICAMI

Županijska knjižnica Dániela Berzsényija iz Sombotela že več kot štirideset let sodeluje s Pokrajinsko in študijsko knjižnico Murska Sobota. Knjižnica ima svojo digitalno knjižnico na portalu Vasi Digitális Könyvtár (www.bdmk.hu), ki je nastala leta 2003 in deluje v okviru županijske knjižnice. Digitalna knjižnica županije Vas je nastala s finančno podporo Ministrstva za kulturno in narodno dediščino Madžarske (Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma). Njena naloga je, da zbira vse digitalne in digitalizirane dokumente z območja županije Vas in preko lastnih portalov omogoči uporabnikom z vsega sveta dostop do njih. Digitalizirane dokumente hranijo v podatkovni bazi "Domoznanska in zgodovinska podatkovna baza županije Vas" (*Megyetörténeti adatbázis*). Avtorji, katerih dela so bila digitalizirana, prejmejo avtorske honorarje. Digitalna knjižnica ima svoje uredništvo, ki šteje tri člane, vodja projekta pa je direktorica knjižnice dr. Márta Pallosiné Toldi. Digitalna knjižnica vsebuje digitalizirana domoznanska in zgodovinska dela, ki so nastala ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja. V podatkovno bazo vključujejo tudi digitalizirane razglednice, zemljevide, naslovne strani časopisov in življenjepisne znanih osebnosti iz županije Vas.

V županijski knjižnici Ferenc Deáka v Zalaegerszegu (Deák Ferenc Megyei Könyvtár), ki že več desetletij sodeluje z murskosoboško in lendavsko knjižnico, je dostop do digitaliziranega gradiva s spletne strani knjižnice (www.bdmk.hu) z izbiro *Online podatkovne baze*. Med njimi je najpomembnejša podatkovna baza Biografski leksikon županije Zala (*Zalai életrajzi kislexikon*), ki vsebuje biografske podatke o znanih osebah iz te županije. Ta podatkovna baza je tudi domoznanskega značaja. V knjižnici imajo tudi digitalizirane bibliografije pomembnih pisateljev, ki so se rodili ali živeli v tej županiji, npr. Dezső Keresztury, Lajos Kossuth, Péter Nádas, Ferenc Deák, ter digitalizirane podatke o Romih. Knjižnica je digitalizirala tudi tednik *Zalai Közlöny*, ki je izhajal v obdobju 1900–1904 in 1920–1932, ter kazala preostalih časopisov iz knjižničnih zbirk.

Partnerstvo z županijskimi in regionalnimi knjižnicami v županiji Vas in Zala je za knjižnice iz Prekmurja, še posebej za tiste z narodnostnim programom, zelo pomembno. Raziskovalci in tisti uporabniki, ki se zanimajo za domoznansko gradivo iz te madžarske regije, lahko namreč

do tega gradiva pridejo v nekaj sekundah. Seveda je dragocena tudi obratna izmenjava: Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota lahko iz svojih madžarskih podatkovnih baz brez jezikovnih ovir posreduje svoje domoznansko gradivo knjižnicam v tej regiji. Naslednja pomembna kulturna naloga madžarske narodnostne skupnosti v Prekmurju je vezana prav na to področje: namreč, kako naj se s pomočjo knjižnic vključuje v virtualni svet ožje in širše panonske regije in nemoteno uresničuje kulturno transformacijo med različnimi kulturami in jeziki.

Proces digitalizacije v knjižnicah na narodnostno mešanem območju v Prekmurju je dolgotrajen proces, ki zahteva veliko strokovnega znanja knjižničarjev, ustrezno informacijsko tehnologijo ter seveda tudi finančno podporo. Digitalizacijo madžarskega domoznanskega in leposlovnega gradiva v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota je treba prilagoditi dolgoročnemu programu regionalne knjižnice. Digitalni zbirki Biografski leksikon znanih Pomurcev in Leksikon madžarskih pisateljev v Sloveniji sta uveljavljena projekta, s katerima knjižnica lahko sodeluje z Madžarsko in se obenem vključuje v mednarodne kulturne procese. Digitalizacija knjižnega gradiva v murskosoboški knjižnici je lokalnega značaja, toda čez čas lahko postane globalna, če bo knjižnica dobila dovolj finančnih sredstev za nabavo informacijske tehnologije in za zaposlitev ustrezno usposobljenih knjižničarjev, potrebnih v tem projektu.

Po vključitvi Slovenije v Evropsko unijo digitalizacija gradiva dobiva nove razsežnosti. Zakaj? Slovenija, vključena v razmeroma nov organizacijski okvir – v Evropsko unijo, si je zastavila nov strateški cilj: zagotoviti prehod v na znanju temelječo ekonomijo in družbo, to pa s pomočjo boljše informacijske politike, s podporo raziskovanju in razvoju ter s pospeševanjem strukturalnih reform za doseganje večje konkurenčnosti in inovativnosti. V procesu globalizacije je ohranitev lokalnih vrednot pomembno dejanje, kajti večkrat se poraja strah pred izgubo narodne identitete. Prav digitalizirano domoznansko gradivo, ki sprva kaže lokalni značaj, a se preko različnih povezav in online katalogov razprši po medmrežju, lahko pripomore k ohranitvi nacionalne identitete in patriotizma. Digitalizacija madžarskega gradiva v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota in zagotavljanje dostopa do tega gradiva je pomembna storitev knjižnice, saj je to pomembno gradivo preko interneta dostopno 15 milijonom Madžarov in tistih, ki po svetu govorijo madžarski jezik. Prispeva tudi k integraciji narodnostne kulture v širše okolje, spodbuja dialog in razumevanje med slovenskimi in madžarskimi knjižnicami. "Dialog predpostavlja enakopravnost," pravi francoski filozof Edgar Morin, in je mogoč le med posamezniki, ki drug drugemu priznavajo enako dostojanstvo in enake pravice. Je okno v globalni svet. To okno pa se odpira tudi iz Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota.

Opombe

- 1 Mezei László Miklós, Vajda Kornél: Tízéves a Magyar Elektronikus Könyvtár. Interjú Moldován Istvánnal. Könyv Könyvtár Könyvtáros, Budapest, OSZK, 2005.

Reference

- [1] Mezei, L. M. in K. Vajda (2005). Tízéves a Magyar elektronikus Könyvtár. *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, (14) 4: 3–15.
- [2] Sebestyén, Gy. (2002). *Elektronikus és virtuális könyvtárak! Légy az információs társadalom polgára!* Budapest, ELTE Eötvös kiadó, 183–196.
- [3] *Deák Ferenc Megyei Könyvtár. Adatbázisaink*. Dosegljivo na: <http://www.dfmk.hu>.
- [4] *Digitalna zbirka* (2005). Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobot. Dosegljivo na: <http://sikms.ms.sik.si>.
- [5] Dippold, Péter: *Könyvtárügy Magyarországon, Les bibliothèques hongroises en 2004*, V: Bulletin des Bibliothèques de France 2004: 14–21.
- [6] *Domoznanska zbirka*. 2005. Murska Sobot. PiŠK, <http://sikms.ms.sik.si>.
- [7] Hanthy (2005). *Lyuk a hálón*. Budapest, Magyar Nemzet, április 30, szombat, str. 34.
- [8] *Hungarica Dokumentáció*. Budapest: Országos Széchenyi Könyvtár, Hungarica Dokumentációs Osztály. Dosegljivo na: <http://www.oszk.hu>.
- [9] Hungarica Információ (2005). *HUNI adatbázis*, Budapest: OSZK SZAKI. Dosegljivo na: <http://www.oszk.hu>.
- [10] Kárpát-medencei magyar elektronikus Könyvtár. *Hungarian Electronic Libraries of Caprathian basin* (2002). Szolnok: Verseghy Frenc megyei Könyvtár. Dosegljivo na: <http://vfmk.hu>.
- [11] *Madžarski fond knjig* (2005). Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobot. Dosegljivo na: <http://sikms.ms.sik.si>.
- [12] *Muravidéki életrajzi lexikon* (2005). Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobot. Dosegljivo na: <http://sikms.ms.sik.si>.
- [13] Papp, J. (2004). *Az egységes könyvtári rendszer és a teljes szöveges adatbázisok Szlovéniában*. Magyar Könyvtárosok VI. Világtalálkozója. Budapest. július 11–14. Budapest: Könyvtári intézet, 1–156.
- [14] Sebestyén, Gy. (2002). Légy az információs társadalom polgára! *E-európa. Mi az internet? Mobil kommunikáció az információs társadalomban. Az információs magyarország pillérei. Könyvtárak: az információs társadalom tudásának szolgáltatói. Az információs Magyarország és az információs törvények*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 53–226.
- [15] *Szlovéniai magyar írók, költők s alkotók teljes szöveges művei a Magyar elektronikus Könyvtárban*. Budapest: OSZK. Dosegljivo na: <http://mektukor.oszk.hu>.
- [16] *Szlovéniai magyar irodalmi lexikon* (2005). Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobot. Dosegljivo na: <http://sikms.ms.sik.si>.
- [17] Zágorec-Csuka, J. (2005). *A magyar helyismereti kiadványok digitalizálása a muravidéki nemzetiségi könyvtárakban*. Nagykanizsa: Halis István Városi Könyvtár.